

Nyt om miljø & udvikling

92-gruppen er et samarbejde mellem 20 danske miljø- og udviklingsorganisationer. 92-gruppens organisationer arbejder aktivt med opfølgningen af Verdenstopmødet om Bæredygtig Udvikling i Johannesburg 2002 og andre sager vedrørende internationalt miljø og udvikling.

92-gruppen

c/o Danmarks Naturfredningsforening
Madsnedøgade 20
2100 København Ø
T 39 17 40 32
F 39 17 41 41
E 92-gruppen@dn.dk

INDHOLD – SÆRNUMMER - D. 13.10.2004

FOKUS PÅ KONFLIKT OG NATURRESSOURCER 1

BLODIG KONFLIKT OG NATURØDELÆGGELSE - OFTE TO SIDER AF DEN SAMME TRAGEDIE 2

DEN FORBANDEDE RIGDOM 3

HVAD VIL DANMARK I SIKKERHEDSRÅDET? 4

OLIEN OG DIAMANTERNES FORBANDELSE. VESTEN SPILLER MED. 5

KONFLIKTEN I SUDAN – EN KAMP OM NATURRESSOURCER 6

NÅR NATUREN OGSÅ BLIVER GIDSEL 6

BREV TIL UDENRIGSMINISTEREN 7

REDAKTION 10

Fokus på konflikt og naturressourcer

92-gruppens nyhedsbrev sætter i denne udgave fokus på sammenhængen mellem konflikter og udnyttelse af naturressourcer gennem en række artikler fra danske miljø- og ulandsorganisationer samt Global Witness – en NGO, som fokuserer på spillet mellem ressourcer, konflikt og korruption.

Sammenhængene mellem konflikter og ubæredygtig udnyttelse af naturressourcer overses ofte i konfliktforebyggelse og konfliktløsning, hvilket har fatale konsekvenser for både mennesker og natur i en række ulande verden over.

Danmark har en unik mulighed for at sætte 'konfliktressourcer' på dagsordenen i FN's Sikkerhedsråd, når Danmark efter alt at dømme opnår en plads i Sikkerhedsrådet for perioden 2005-2006 ved en afstemning i FN fredag den 15. oktober.

20 organisationer i 92-gruppen har derfor sendt et brev til Udenrigsminister Per Stig Møller, hvor han opfordres til at gøre arbejdet omkring konflikter og naturressourcer til en prioritet under Danmarks medlemskab af FN's Sikkerhedsråd. Brevet er indsat nederst i nyhedsbrevet.

Blodig konflikt og naturødelæggelse - ofte to sider af den samme tragedie

Af Jacob Andersen, WWF Verdensnaturfonden

“Ressourcerige lande har ofte været ramt af voldsomme kampe om adgangen til ressourcerne”

Nobels Fredspris gik i år til den kenyanske miljøforkæmper, Wangari Maathai, for hendes indsats for miljøet i Afrika. I begrundelsen for valget af en miljøforkæmper understreger Nobelkomiteen sammenhængen mellem fred og vores omgivende natur og miljø.

Afrikas historie bekræfter med al ønskelig tydelighed den kedelige sammenhæng mellem konflikt og naturressourcer. Ressourcerige lande har ofte været ramt af voldsomme kampe om adgangen til ressourcerne, og der findes flere eksempler på, at konflikter direkte er blevet finansieret af ubæredygtig udnyttelse af naturressourcer.

“Vestafrikas [...] regnskovsområder [...] blev ødelagt, og indtægterne brugt på at finansiere oprørsgrupper i nabolandet Sierra Leone.”

Vi så et særdeles kedeligt eksempel på sidstnævnte i Charles Taylors Liberia for nogle år siden. Her blev nogle af Vestafrikas sidste store regnskovsområder ødelagt, og indtægterne brugt på at finansiere oprørsgrupper i nabolandet Sierra Leone. Vestlige firmaer, herunder den danske tømmergigant Dalhoff Larsen & Hornemann, stod i kø for at købe det liberiske tømmer, og det var først da FN's Sikkerhedsråd greb ind og forbød handelen, at folkene i Sierra Leone og regnskovene i Liberia fik et lille pusterum.

“Danmark bør [...] arbejde for, [...] initiativer, som tager hånd om sammenhængene mellem konflikter og udnyttelse af naturressourcer.”

FN's Sikkerhedsråd var alt for længe om at erkende sammenhængen mellem regnskovsødelæggelsen i Liberia og den langvarige konflikt i Sierra Leone, og det er desværre et generelt problem, at sammenhænge mellem konflikt og naturressourcer overses eller erkendes for sent. Sikkerhedsrådet magter ikke at opsamle erfaringer og det betyder i praksis, at Sikkerhedsrådet starter forfra, hver gang man skal undersøge de underliggende årsager til en konflikt.

Danmark indtræder efter al sandsynlighed i FN's Sikkerhedsråd fra 2005 for en 2-årig periode. Regeringen har signaleret, at man vil fokusere på konfliktforebyggende arbejde med fokus på Afrika. Dette er en rigtig god idé, og Danmark bør i den forbindelse arbejde for, at der igangsættes initiativer, som tager hånd om sammenhængene mellem konflikter og udnyttelse af naturressourcer.

Den forbandede rigdom

Af Susanne Kempel, Global Witness

”En konflikt mellem stridende herskere og militsgrupper om kontrollen over naturressourcer.”

Udryddelsen af 3,5 millioner menneskeliv på fem år. Det er prisen som befolkningen i Den Demokratiske Republik Congo (DRC – det tidligere Zaire) har betalt under borgerkrigen, der raserede landet fra 1998 til 2003.

En borgerkrig, der er blevet kaldt en af de mest voldelige konflikter, verden har været vidne til. En konflikt mellem stridende herskere og militsgrupper om kontrollen over naturressourcer.

Tømmer, ædle metaller, diamanter, gas, olie og uran er nogle af de værdifulde naturressourcer, landet er beriget med, men det er rigdom som – i lighed med mange andre af verdens naturressourcerige lande - har været en forbandelse for lokalbefolkningen.

” mange hundrede millioner [...] fosser fortsat ud af landet, i forbindelse med udvinding og salg af naturressourcer.”

DRC er nu ledet af en overgangsregering, der har bragt en relativ stabilitet til landet. Det internationale samfund står parat med gode intentioner og er begyndt at pumpe bistandsmidler ind i landet. Samtidig fosser mange hundrede millioner fortsat ud af landet, i forbindelse med udvinding og salg af naturressourcer. En handel, der er plaget af nærmest total lovløshed, korruption, og slavelignede arbejdsforhold for især minearbejderne – og manglende vilje fra overgangsregeringen til at bringe denne sektor under kontrol og i overensstemmelse med principper for ‘good governance’ og ‘transparency’.

” det internationale samfund står over for en enestående mulighed[...] for at bryde den onde cirkel og [...] lade befolkningen i DRC høste frugterne af landets rigdom”

DRC’s regering og det internationale samfund står over for en enestående mulighed i landets historie for at bryde den onde cirkel og for første gang nogensinde at lade befolkningen i DRC høste frugterne af landets rigdom – i stedet for at blive holdt som gidsler pga. landets rigdom.

En mulighed som kun kan udnyttes, hvis det internationale samfund udvikler mekanismer der sikrer, at bistanden til lande som DRC understøtter initiativer til fremme af kontrol med udvinding af og handel med naturressourcer.

Dette bør sammenkobles med etableringen af konkrete initiativer inden for FN’s Sikkerhedsråd i forhold til at forhindre at konflikter finansieres og forlænges af destruktiv udnyttelse af verdens naturressourcer.

Hvad vil Danmark i Sikkerhedsrådet?

Af Jane Glindvad Kristensen, FN-forbundet

“Men hvad vil Danmark i Sikkerhedsrådet? [...] Statsministeren sagde [...], at verdens rige lande må stå sammen om at løfte det afrikanske kontinent ud af [...] elendighed,”

“konflikter holdes ved lige med økonomiske midler fra rovdrift på naturressourcer som diamanter, mineraler, olie, tømmer”

“Den nuværende reagerende kultur skal ændres [...], så FN sætter ind, før konflikterne bryder ud.”

Danmark bliver med stor sandsynlighed valgt som medlem af FN's Sikkerhedsråd for 2005-2006. Medlemskabet af Sikkerhedsrådet er en oplagt mulighed for at presse på for en fortsat reformering af FN og få skabt en bredere sikkerhedspolitisk dagsorden, der også omfatter miljømæssig, social og økonomisk sikkerhed. Men hvad vil Danmark i Sikkerhedsrådet?

Statsministeren har i sin åbningstale i Folketinget netop sagt, at regeringen lægger vægt på fortsat at udvikle den internationale retsorden og at Danmark i Sikkerhedsrådet vil arbejde for, at alle lande deltager i at bekæmpe terrorisme. Statsministeren sagde også, at verdens rige lande må stå sammen om at løfte det afrikanske kontinent ud af den nuværende elendighed, så forfald og fortvivlelse bliver afløst af fremskridt og forhåbning.

FN-forbundet er enig i, at der bør sættes en særlig indsats ind i Afrika. Nogle af de voldsomste og længstvarende konflikter finder sted på det afrikanske kontinent. Derfor har Sikkerhedsrådet også en vigtig opgave at løse her. Fred og stabilitet er en forudsætning for, at der kan skabes en bæredygtig udvikling.

Mange konflikter – især i Afrika – udspringer af et øget pres på naturressourcegrundlaget. Når ressourcerne forsvinder, vil det ofte resultere i, at store befolkningsgrupper bliver flygtninge. Store flygtningestrømme er en yderligere belastning på sårbare naturområder og er samtidig genstand for nye konflikter. Samtidig er der en række eksempler på, at konflikter holdes ved lige med økonomiske midler fra rovdrift på naturressourcer som diamanter, mineraler, olie, tømmer mm.

Der er en åbenbar sammenhæng mellem voldelige konflikter og udnyttelsen af naturressourcer. Af den grund bør Danmark udnytte sit medlemskab af Sikkerhedsrådet til at gøre opmærksom på relationen mellem væbnede konflikter og en ikke-bæredygtig udnyttelse af naturressourcer og få sat initiativer i gang, som mere målrettet kan forebygge spirende ressourcekonflikter. Den nuværende reagerende kultur skal ændres til en forebyggelseskultur, så FN sætter ind, før konflikterne bryder ud.

Olien og diamanternes forbandelse. Vesten spiller med.

Af Vagn Berthelsen, IBIS

"Spørgsmålet er, hvad der skal til for, at indtægterne fra olien og diamanterne bruges til befolkningens bedste."

Angola er potentielt et meget rigt samfund. Rigeligt med landbrugsjord og store forekomster af olie og diamanter. Desværre blev de rige forekomster også den direkte årsag til 30 års borgerkrig, godt hjulpet på vej af den kolde krig. Olien og diamanterne blev en forbandelse for befolkningen og har forårsaget ufattelige menneskelige lidelser. Krigen sluttede endeligt for knap 3 år siden og nu handler det om at vinde freden: Forsøning, genopbygning, uddannelse, vækst og udvikling. Spørgsmålet er, hvad der skal til for, at indtægterne fra olien og diamanterne bruges til befolkningens bedste.

"der [...] er brug for en international indsats, [...] i forhold til Angolas regering og i forhold til de (multinationale) selskaber, som har et medansvar."

Man skønner, at der ikke kan redegøres for 1 milliard dollars årligt af oliepengene. Der er ikke pålidelige tal på diamanthandelen, da den handel er langt sværere kontrollerbar. I begge tilfælde er der brug for en international indsats, både i forhold til Angolas regering og i forhold til de (multinationale) selskaber, som har et medansvar. Nøgleordet er åbenhed.

Angolas regering må sikre, at statens indtægter opgøres på en gennemskuelig og troværdig måde. Verdensbanken og Valutafonden er centralt placeret for at sikre, at dette sker og for at der udarbejdes strategier for at bekæmpe fattigdommen, sådan at pengene kanaliseres til genopbygning, uddannelse, sundhed og produktive sektorer.

"Korruptionen kan imidlertid kun ske, fordi regeringer og selskaber i den vestlige verden er villige medspillere."

Den vestlige verden, som aftager olien og diamanterne, må sikre en tilsvarende åbenhed, frivilligt eller ved bindende lovgivning. Olieselskaberne må offentliggøre, hvad de betaler til Angolas regering, og opkøberne af diamanterne må efterleve branchens tilsagn om selvregulering i den såkaldte Kimberley proces. Det sker i stort omfang ikke i dag.

Det er altid let at placere skylden ensidigt på en korrupt afrikansk regering. Korruptionen kan imidlertid kun ske, fordi regeringer og selskaber i den vestlige verden er villige medspillere. Imens dør hvert fjerde barn i Angola før det bliver 5 år.

Konflikten i Sudan – en kamp om naturressourcer

Af Mads Frilander, Folkekirkens Nødhjælp

”interesser i Sudans naturressourcer har fodret konflikten og stået i vejen for bestræbelser på at skabe fred.”

Sudans lange borgerkrig mellem regeringen i Khartoum og oprørsbevægelsen SPLM/A har manifesteret sig i etniske og religiøse skillelinjer, men handler grundlæggende om naturressourcer og er blevet udkæmpet som en ressourcekrig. Interne og eksterne interesser i Sudans naturressourcer har fodret konflikten og stået i vejen for bestræbelser på at skabe fred.

Vand og landbrugsjord har spillet en central rolle i forhold til nationale og regionale aktører, men den primære kamp har de senere år stået om kontrollen over Sudans olierigdomme. Oliefund i Sydsudan i 1970erne var en af de udløsende faktorer for borgerkrigen og kampene om oliefelterne har spillet en central rolle i borgerkrigen.

”Regeringen har kanaliseret sine olieindtægter direkte ind i krigsførelsen, som primært var rettet mod en forsvarsløs civilbefolkning”

I løbet af 1990erne sikrede regeringen sig kontrol over oliefelterne og indledte et samarbejde med en række vestlige og asiatiske oliefirmaer om udvindingen. Regeringen har kanaliseret sine olieindtægter direkte ind i krigsførelsen, som primært var rettet mod en forsvarsløs civilbefolkning i Sydsudan, samt marginaliserede befolkningsgrupper i Nord.

Internationale olieselskaber har således i flere år bidraget indirekte til regeringens krigsførelse. Derudover har de generelt ignoreret at regeringen i forbindelse med etniske udrensning-kampagner, ofte benyttede den infrastruktur, som oliefirmaerne havde opbygget i tilknytning til oliefelterne.

Folkekirkens Nødhjælp har igennem årene arbejdet på at skabe international offentlig og politisk opmærksomhed omkring de menneskelige konsekvenser af ressourcekrigen i Sudan. Udover at tale civilbefolkningens sag har Folkekirkens Nødhjælp i samarbejde med andre NGO'er udviklet et sæt standarder og retningslinjer, som vi opfordrer internationale olieselskaber til at overholde i deres engagement i Sudan.

Når naturen også bliver gidsel

Af Anette Berentzen, AIF

”der[...] findes et andet gidsel i denne ulykkelige kon-

Det er efterhånden en velkendt sag, at konflikten i Burma har store menneskelige omkostninger for de tusinde og atter tusinde almindelige burmesere, der fordrives fra deres hjem, udskrives til tvangsarbejde af det burmesiske militærdiktatur, som

flikt. Det er Burmas mange naturressourcer"

"der [...] er en reel fare for, at Burmas berømte teaktræer snart er fuldstændig udryddet på grund af regimets nuværende rovdrift. "

"Hvis ikke FN-systemet meget snart [...] griber ind, [...], vil Burmas smukke teakskove snart kun være [...] i historiebøgerne."

også bruger voldtægt som et våben mod kvinder og piger og indfanger unge drenge til sin hær. Listen over de grove krænkelse af menneskerettighederne er desværre lang som et ondt år, og hvad værre er, den er velkendt af alle i det internationale samfund.

Det er dog først nu ved at gå op for omverden, at der også findes et andet gidsel i denne ulykkelige konflikt. Det er Burmas mange naturressourcer, som f.eks. teakskove som militærregimet udnytter for at finansiere den fortsatte undertrykkelse af befolkningen. Situationen er så alvorlig, at der nu er en reel fare for, at Burmas berømte teaktræer snart er fuldstændig udryddet på grund af regimets nuværende rovdrift.

Hensynet til de mennesker som i århundrede har levet af og med teakskovene betyder intet for regimet, ligesom Burmas enestående natur kun har en umiddelbar økonomisk betydning for et regime, som kun tænker på at sikre sin egen overlevelse længst muligt.

Spørgsmålet er så bare, om Burma har tilstrækkelig betydning for verdenssamfundet til at komme på FN's Sikkerhedsråds dagsorden?

Hvis ikke FN-systemet meget snart viser vilje til at gribe ind over for Burmas militærdiktatur, herunder også i forhold til deres uhyggelige ødelæggelse af miljøet, vil Burmas smukke teakskove snart kun være noget, der skrives om i historiebøgerne.

Brev til Udenrigsministeren

København d. 12. oktober 2004

Kære Per Stig Møller,

Jeg skriver til dig på vegne af 20 danske miljø- og ulandsorganisationer i 92-gruppen. Vi har med interesse noteret os, at Danmark ser ud til at få en plads i FN's Sikkerhedsråd for perioden 2005-2006. Vi vil i den forbindelse anbefale, at det gøres til en dansk prioritet at arbejde for igangsættelse af initiativer, som sigter mod at tage hånd om sammenhænge mellem konflikter og udnyttelse af naturressourcer.

Baggrunden for dette er, at en del af verdens nuværende konflikter skyldes uoverensstemmelser i forhold til udnyttelsen af naturressourcer, ligesom der også er en række konflikter, der ligefrem finansieres af de stridende parter – ofte ubæredygtige – udnyttelse af naturressourcer.

Hvis man for eksempel ser på Afrika, så har kontinentet siden de tidlige 1990'ere været plaget af et stigende antal konflikter ledet af oprørsgrupper, og et af grundtrækkene ved de fleste af disse konflikter har været jagten på økonomisk vinding gennem udnyttelse af naturressourcer. De ødelæggende konflikter i Angola, Sierra Leone, Liberia og Den Demokratiske Republik Congo, som har krævet millioner af dødsopfre, er blevet finansieret og forværret af den militære udnyttelse af naturressourcer, herunder tømmer, diamanter, elfenben, coltan, kobolt og guld. Udnyttelsen af naturressourcer har bidraget til at forlænge voldshandlingerne i disse lande ved at sikre en lettilgængelig kilde til finansiering af oprørsgrupper og deres tilhængere.

Hvis man i fremtiden skal blive bedre til at løse eksisterende konflikter samt forebygge, at nye opstår, er det efter vores opfattelse afgørende, at man i højere grad begynder at se på sammenhængene mellem konflikter og naturressourceudnyttelse.

Sikkerhedsrådet *har* anerkendt behovet for at se på disse sammenhænge, idet man har nedsat en række *ad hoc* ekspertpaneler om Angola, Sierra Leone, Liberia og Den Demokratiske Republik Congo. Der er imidlertid ikke nogen instans, som følger problemstillingen løbende og opsamler erfaringer, hvilket i praksis betyder, at Sikkerhedsrådet starter forfra, hver gang man skal undersøge de underliggende årsager til en konflikt, herunder især finansieringen af konflikten. Resultatet er, at Sikkerhedsrådet besidder mindre information til at træffe sine politiske beslutninger, eller må vente med at tage beslutninger indtil tilstrækkelig information er indsamlet.

Vi opfordrer her Danmark til – sammen med andre medlemmer af Sikkerhedsrådet – at ændre den uheldige situation ved at styrke Sikkerhedsrådets evne til at håndtere væbnede konflikter og trusler mod fred og sikkerhed.

Vi anbefaler konkret, at Danmark gør sig til fortaler for etableringen af en permanent komite under FN's Sikkerhedsråd vedrørende naturressourcer og konflikter. En sådan komite kunne for eksempel:

- Koordinere det arbejde, som udføres af ekspertpaneler og andre FN-organisationer.
- Stå for informationsindsamling.
- Rådgive Sikkerhedsrådet proaktivt i forhold til potentielle konflikter (*early warning*).
- Rådgive FN-medlemslande, for eksempel om handlingsplaner til konfliktforebyggelse.

Det er vores klare opfattelse, at en sådan komite ville øge såvel effektiviteten som den institutionelle viden i FN-sekretariatet, og derved vil man være i stand til at reagere hurtigere og mere effektivt over for konflikter, og man vil være bedre rustet i forhold til konfliktforebyggelse.

Det vil være i god overensstemmelse med det danske "Afrikaprogram for Fred" at fremme etableringen af en sådan komite for konfliktressourcer, idet en styrket indsats over for de underliggende årsager til konflikter fra Sikkerhedsrådets side vil have stor betydning for konfliktforebyggelse i Afrika. En prioriteret dansk indsats i Sikkerhedsrådet i forhold til "konfliktressourcer" vil desuden være helt i tråd med de politiske prioriteringer, som Folketinget vedtog den 27. maj 2004.

Vi håber, at du vil gøre arbejde omkring konflikter og naturressourcer til en prioritet under Danmarks medlemskab af FN's Sikkerhedsråd.

Med venlig hilsen

John Nordbo

på vegne af 92-gruppen, som i denne sammenhæng tegnes af:

Arbejderbevægelsens Internationale Forum
Care Danmark
Danmarks Naturfredningsforening
Dansk International Bosætningservice
Dansk Ornitologisk Forening/BirdLife Danmark
Det Økologiske Råd
FN-forbundet
Folkekirkens Nødhjælp
Greenpeace
Kvindernes U-landsudvalg
Landsforeningen for Økosamfund
Mellempøkeligt Samvirke
Natur og Ungdom
Nepenthes
Netværket for økologisk folkeoplysning og praksis/Økonet
Organisationen for Vedvarende Energi OVE
U-landsforeningen Svalerne
U-landsorganisationen Ibis
WWF Verdensnaturfonden
IWGIA (International Work Group for Indigenous Affairs)

REDAKTION

Dette nummer af nyhedsbrevet er redigeret af John Nordbo, 92-gruppen, Ida Thuesen og Constance Hegner, WWF Verdensnaturfonden.

Tidligere numre kan ses på www.92grp.dk

Såfremt nyhedsbrevet ønskes afmeldt, sendes mail til c.hegner@wwf.dk